туційний Суд Литовської Республіки у 2018–2019 рр. розглядав аналогічну справу, і його рішення є підтвердженням законодавчої практики збільшення обсягу використання державної (литовської) мови в освітньому процесі нацменшин.

Ключові слова: мова освіти, мовні права, національні меншини, корінні народи, державна мова, правові позиції, справедливий баланс.

Резюме

Макарчук В.С., Марковский В.Я., Демкив Р.Я., Литвиненко А.А. Рассмотрение дела о языке образования в Конституционном Суде Украины – сравнительный анализ с практикой ЕСПЧ.

Изменения в языковой политике Украины в сфере образования поддаются критике со стороны Венгрии, Румынии, а также и ПАСЕ, начиная с 2017 года. Критики утверждают, что при помощи принятия и имплементации соответствующего законодательства, Украина сужает права национальных меньшинств, гарантированные ее Конституцией, в части права на образование на родном языке. Соответственно, Венецианская Комиссия, а спустя некоторое время, и Конституционный Суд Украины приняли свои заключения, и, соответственно, решения по вопросу, нарушает ли Закон Украины «Об образовании» (2017 г.) права национальных меньшинств, гарантированных Конституцией Украины. Таким образом, в статье проанализированы позиции участников конституционного судопроизводства по вопросу о соответствии Конституции Закона Украины «Об образовании» (2017 г.).

Также проанализированы и юридические позиции Конституционного Суда Украины, на основании которых указанный Закон был признан конституционным. Рассматривая дело, орган конституционной юрисдикции Украины принял во внимание позицию Министерства образования науки Украины, согласно которой государство имеет право использовать различные подходы к национальным меньшинствам и коренным народам в контексте законодательного урегулирования их права на образование на родном языке. В то же время, обязанность национальных меньшинств изучать и пользоваться государственным языком нельзя рассматривать, как дискриминацию, или нарушения права на обучение на родном языке.

Ключевые слова: язык образования, языковые права, национальные меньшинства, коренные народы, государственный язык, правовые позиции, справедливый баланс.

Summary

Volodymyr Makarchuk, Volodymyr Markovskiy, Roman Demkiv, Anatoliy Lytvynenko. The adjudication of the language of education case in the Constitutional Court of Ukraine – a comparative analysis with ECtHR jurisprudence.

The changes in the Ukraine's state language policy in the sphere of education were subjected to Hungarian, Romanian and PASE criticism since 2017 (wherein the critics claimed that Ukraine, by adopting and implementing the appropriate legislation tapered the linguistic rights of national minorities in the part of their right to education by using the mother tongue). Therefore, the Venice Commission, and then, the Ukraine's Constitutional Court have delivered its conclusions and decisions if the new Law on Education of 2017 violates the linguistic rights of the minorities, ensured by the Ukraine's Constitution. Hence, the paper focuses on highlighting the position of the parties of the constitutional proceedings concerning the constitutionality of Ukraine's Law "On Education" of 2017.

The authors have also analyzed the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine, upon which the abovementioned law was recognized as constitutional. While adjudicating the case, the Constitutional Court adopted the position of the Ministry of Education and Science of Ukraine, upon which the state has a right to implement various approaches to national minorities and the indigenous people concerning the legal regulation of the right to education conducted by the mother tongue; at the same time, the obligation of the national minorities to learn and dispose the state language should not be treated as a kind of discrimination or a violation of their right to education by using the mother tongue.

Key words: language of education, language rights, national minorities, indigenous peoples, state language, legal positions, a fair balance.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.17

УДК 340.1; 342.086

Н.М. БАТАНОВА

Наталія Миколаївна Батанова, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України*

ORCID: 0000-0003-1828-6708

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Постановка наукової проблеми. Конституційно-правова відповідальність, на відміну від загальнотеоретичного розуміння юридичної відповідальності, незважаючи на сформовані в спеціальній літературі підходи до розуміння її сутності, цілей, завдань, принципів, соціальної ролі і виконуваних функцій при застосуванні конституційно-правових норм, залишається дискусійною тематикою і проблемою як з позицій матеріально-правових обґрунтувань її існування, так і з точки зору процесуально-правового механізму реалізації. В юридичному плані (на рівні спеціальних категорій конституційного права, предмета конституційно-право-

вої регламентації і процедур) конституційно-правова відповідальність фактично не визначена і не встановлена. Однак при цьому сформувалася досить міцна доктринальна основа для розуміння її сутності та функціонально-телеологічного призначення в системі конституційного права і загального правозастосування.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває концептуальний аналіз конституційно-правової відповідальності з точки зору її функціонально-телеологічних аспектів. Адже ключовим поняттям, за допомогою якого розкриваються зміст і сутність конституційно-правової відповідальності, є діяльність уповноважених суб'єктів щодо її реалізації, процес притягнення винних у скоєнні конституційних правопорушень до відповідальності, застосування заходів конституційно-правової відповідальності, що оптимальною мірою знаходить своє віддзеркалення у її цілях, завданнях та функціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявні в Україні наукові дослідження загальних та інституціональних проблем конституційно-правової відповідальності представлені у працях Ю.Г. Барабаша, В.В. Гецько, В.В. Книша, Л.Т. Кривенко, О.В. Краснікової, О.О. Майданник, О.В. Мельник, Л.Р. Наливайко, О.В. Олькіної, П.Б. Пилипишина, В.Ф. Погорілка, В.І. Полевого, Г.І. Салівона, О.В. Скрипнюка, Т.М. Слободяник, О.В. Совгирі, Ю.М. Тодики, В.І. Топузова, В.Л. Федоренка, А.О. Червяцовой, В.М. Шаповала та інших вчених-конституціоналістів і теоретиків права.

Метою статті є дослідження доктринальних проблем у розумінні цілей, завдань та функцій конституційно-правової відповідальності в аспекті ефективності її реалізації.

Виклад основного матеріалу. В умовах становлення та розвитку демократичної, соціальної, правової держави актуалізується проблематика конституційно-правової відповідальності, оскільки вона є однією з важливих та ефективних гарантій охорони Конституції України, суверенітету, суспільних і особистих інтересів. Її головне функціонально-телеологічне призначення – захист Конституції України. Це дуже важливо, адже вона закріплює і охороняє найвищі соціальні цінності, основи організації суспільства і держави, функціонування публічно владних структур, правовий статус особистості.

Концептуальний зв'язок функцій конституційно-правової відповідальності з її природою обумовлений тим, що вони (функції) об'єктивно прагнуть бути вираженими в більш повному виявленні потенціалу конституційно-правової відповідальності, а, отже, і реальності Конституції, конституційного ладу в цілому, розвитку конституціоналізму через діяльність суб'єктів конституційного права, насамперед таких, як Український народ, українська держава, людина і громадяни, територіальні громади, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, політичні партії тощо. Такий функціональний прояв у процесах конституційної правореалізації та конституційного правокористування обумовлюється системою об'єктивних та суб'єктивних, внутрішніх та зовнішніх факторів.

Зокрема, йдеться про правовладність (верховенство права) та організацію публічної влади у демократичній державі, яка вимагає її поділу по вертикалі та горизонталі, тобто конкретного відокремлення й розмежування державної та муніципальної влади, поділу державної влади, публічно-владних функцій між окремими органами та посадовими особами державної влади, їх закріплення за окремими елементами структури, наявність ефективної системи контролю за владою (передусім конституційного та адміністративного) тощо.

До того ж функції конституційно-правової відповідальності конкретизуються у Конституції та законах, інших нормативних правових актах, які визначають предмети відання та повноваження, права і обов'язки окремих органів та посадових осіб державної влади та місцевого самоврядування.

Іншими словами, функції конституційно-правової відповідальності, оптимально розкриваючи її потенціал (потенційні можливості) та соціально-політичне призначення, втілюються в своєрідні форми (формалізуються), які тісно пов'язані з її інституційним та нормативно-правовим механізмом. Втім, будучи більш динамічним проявом конституційно-правової відповідальності, аніж її інституційна та нормативна основа (структура), функції породжують значно більше розмаїття.

Актуальність та важливість розгляду питання функцій конституційно-правової відповідальності у контексті дослідження даного виду юридичної відповідальності також визначаються, з одного боку, масштабними трансформаційними процесами, які відбуваються останніми роками у соціально-політичному, господарсько-економічному, духовно-культурному житті Українського народу – громадян України усіх національностей, окремих громадян України та їх об'єднань за різними ознаками та у різних формах (територіальні громади, політичні партії, громадські організації тощо), функціонуванні інших суб'єктів державної влади та системи місцевого самоврядування.

Природно, щоб розкрити роль Конституції та конституційного права в охороні цих цінностей і реалізації відповідних принципів, показати значення конституційно-правової відповідальності суб'єктів, на які покладено відповідні обов'язки, можна лише, або насамперед, через її дієвість і, зокрема, через функції. Адже сучасне конституційне право, будучи фундаментальною та провідною галуззю національного права у демократичній державі, передусім є системою фундаментальних принципів (гідність людини, свобода, рівність, солідарність, толерантність, правовладність (верховенство права), демократія, як баланс інтересів більшості і меншості тощо), які продукуються громадянським суспільством та визнаються й охороняються державою.

Головною телеологічною детермінантою існування та функціонування конституційного права у демократичному суспільстві є свобода та гідність, тоді як у більшості інших галузей права – правовий порядок. У цьому аспекті конституційне право стосовно всієї правової системи є своєрідним кодексом або каталогом фундаментальних принципів, з якими має узгоджуватися уся правова система. Також конституційне право визначає параметри подальшого розвитку демократичної держави та громадянського суспільства.

Тому соціологічний аналіз цілей, завдань, функцій Конституції, конституційного права та інших конституційно-правових явищ, процесів та інститутів, зокрема, і конституційно-правової відповідальності, і стано-

вить ядро функціоналізму – методологічного принципу, що передбачає виокремлення об'єкта дослідження як цілого, його елементів та виявлення функціонально-телеологічних залежностей і між складовими елементами, і між елементами та соціальним цілим.

Так, на думку Н.В. Никифорової, проблема визначення мети конституційно-правової відповідальності має важливе теоретичне і практичне значення. Простежуючи залежність мети конституційно-правової відповідальності від правового регулювання, вона вважає, що категорія «мета конституційно-правової відповідальності» отримує своє правове вираження у підставах і санкції конституційно-правової відповідальності. Мета, вважає дослідниця, конституційно-правової відповідальності полягає у забезпеченні верховенства і прямої дії Конституції, в дотриманні режиму конституційної законності й правопорядку. Врешті, на її думку, «за допомогою функцій конституційно-правової відповідальності відбувається реалізація її мети... У результаті застосування заходів конституційно-правової відповідальності відновлюється режим конституційної законності і нормальне функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування»¹.

Отже, констатуємо важливе концептуальне значення у створенні цілісної теорії функцій конституційно-правової відповідальності питання про співвідношення категорії «функція конституційно-правової відповідальності» і таких явищ, як «мета конституційно-правової відповідальності» та «завдання конституційно-правової відповідальності», розглянемо цю проблематику більш детально. Певні теоретичні розбіжності у визначенні цих різних за своєю суттю та, водночас, взаємопов'язаних між собою категорій породжують у конституційній теорії та законотворчій практиці суттєві протиріччя й колізії. Їх може бути подолано лише шляхом розгортання цілісної системи понять, у якій поняття «функція конституційно-правової відповідальності» займатиме чітко визначене місце.

Тому відразу слід зауважити, що жодна з таких категорій, як «мета конституційно-правової відповідальності» та «завдання конституційно-правової відповідальності» не характеризують того, що є найбільш суттєвим у змісті конституційно-правової відповідальності в цілому. Відповідь на це запитання дає лише розгляд її функцій.

У літературі доведено, що «цілі», «завдання» юридичної відповідальності та її функції – це різні явища. Як функції юридичної не можна отождествлювати з її цілями і завданнями, так і функції конституційно-правової відповідальності слід відрізняти від її цілей і завдань.

Так, О.М. Іванова, обгрунтовуючи актуальність дослідження відповідних проблем теорії юридичної відповідальності у зв'язку з «перетвореннями, що відбуваються в останні десятиліття у багатьох сферах життя суспільства, а також особливою роллю юридичної відповідальності в правовій системі», вказує, що це насамперед «проявляється в підставах її виникнення, завданнях, цілях, функціях і, як підсумок, – в ефективності юридичної відповідальності». На її думку, «від правильного визначення цілей, завдань і підстав юридичної відповідальності залежить діяльність правозастосовника і законодавця, стан належної захищеності прав і свобод людини і громадянина. Цілі і завдання юридичної відповідальності допомагають один одному на шляху досягнення необхідного результату. Необхідним результатом у даному випадку буде виступати та ідеальна модель розвитку суспільних відносин, до досягнення якої прагне законодавець, ставлячи певні цілі для юридичної відповідальності. Ефективність юридичної відповідальності є теоретико-прикладним інструментом для визначення результативності та дієвості, а в цілому і здатності досягнення поставлених законодавцем цілей». При цьому, стверджує О.М. Іванова, саме «функції юридичної відповідальності покликані реалізовувати відповідні цілі»².

Виходячи з цього, можна розглядати співвідношення між «функціями» і «завданнями» конституційно-правової відповідальності. Ми вважаємо, що завдання і функції конституційно-правової відповідальності – явища, що співвідносні, щільно взаємопов'язані, але не збігаються. Саме в завданнях, що ставляться у процесі застосування конституційно-правової відповідальності, визначається її соціальне призначення. Вони мають вихідне значення щодо функцій, є їх безпосередньою передумовою.

Співвідношення між завданнями конституційно-правової відповідальності та її функціями визначається тим, що в межах тих чи інших функцій виділяються конкретні сфери або групи суспільних відносин, що потребують першочергової уваги, вказуються конкретні результати, яких слід досягнути в той чи інший період часу, комплекси різних конституційних заходів або процесуальних дій, які необхідно провести. Таким чином, завдання конституційно-правової відповідальності становлять динамічне начало в здійсненні й розвитку функцій конституційно-правової відповідальності, служитимуть вдосконаленню, збагаченню їх змісту. Саме завдання зумовлюють наявність функцій конституційно-правової відповідальності, детермінують їх зміст та впливають на форми і методи її здійснення.

Щодо «мети юридичної відповідальності», то у правовій науці дана категорія розглядається як «ідеально передбачувана, модель майбутнього розвитку суспільних відносин, що забезпечується державою та втілюється в бажані результати діяльності людей у суспільстві, до досягнення якої за допомогою встановлення і застосування норм юридичної відповідальності прагнуть законодавець і правозастосовник». На думку О.М. Іванової, «у мети юридичної відповідальності об'єктивно-суб'єктивна природа: об'єктивна тому, що визначається умовами життя суспільства, будучи ідеальною моделлю майбутніх суспільних відносин, а суб'єктивна тому, що виражає інтереси людей і є бажаним результатом їх діяльності». Дослідниця вважає, що «мета юридичної відповідальності визначається наявними суспільними відносинами, станом правопорядку та законності в суспільстві. У період зростання правопорушності ставиться мета стабілізації темпів зростання та зниження рівня правопорушності»³.

Тобто як явище, категорія «мета конституційно-правової відповідальності» опосередковує діяльність суб'єктів, уповноважених застосовувати конституційні санкції поперед всього в часі, а категорія «функція

конституційно-правової відповідальності» – у просторі, тобто в тій чи іншій сфері або групі конституційно-правових відносин. Функції конституційно-правової відповідальності зумовлені цілями, які перед нею постають. У силу цього категорія «мета конституційно-правової відповідальності» має більш загальний (широкий) характер, ніж «функція конституційно-правової відповідальності». Мета конституційно-правової відповідальності детермінує її функції. Це загальний стратегічний напрям здійснення (функціонування) конституційно-правової відповідальності, що охоплює всі чи більшість сфер або груп конституційно-правових відносин, є своєрідною очікуваною моделлю майбутніх результатів здійснення (функціонування) конституційно-правової відповідальності, маючи характер «комплексних стартових орієнтирів» у діяльності уповноважених суб'єктів, спрямованої на захист конституційного законності та конституційного правопорядку.

Мета стабілізації темпів зростання конституційної деліктності є в даний час найближчою, а зниження кількості конституційних правопорушень – перспективною. Превентивна, регулятивна, відновлювальна, виховна та штрафна функції конституційно-правової відповідальності покликані реалізовувати відповідну мету. Так, превентивна функція конституційно-правової відповідальності відповідає меті попередження конституційних правопорушень.

Загальна мета конституційно-правової відповідальності – це забезпечення стабільності конституційного ладу, нормальної життєдіяльності суспільства, гідне життя та вільний розвиток у ньому людини, формування громадянського суспільства і правової держави. Незважаючи на відмінності конкретних цілей кожного з інститутів конституційного права (конституційний лад та його засади, права людини, територіальний устрій, організація та діяльність державної влади, місцеве самоврядування тощо) підсумкова мета, по суті, єдина, оскільки до неї прагне конституційне право в цілому. Так, наприклад, М.В. Савчин до основних конституційних цілей відносить обмеження свавілля влади на засадах поваги приватної автономії та гарантії прав людини і основоположних свобод⁴.

Звідси завдання конституційно-правової відповідальності – це те, що потрібно подолати, виконати, втілити в життя для досягнення наміченої мети не лише конституційно-правової відповідальності, а й у цілому конституційного права. Так, для досягнення найближчої мети зниження рівня конституційних правопорушень завданнями конституційно-правової відповідальності є охорона Конституції та конституційного ладу, захист основоположних конституційних цінностей (гідність, свобода, солідарність, рівність, громадянство), зміцнення конституційного правопорядку і конституційної законності, формування громадянськості та конституційної культури. При цьому завдання конституційно-правової відповідальності – це категорія об'єктивно-суб'єктивна. Вона формується і виконується під впливом об'єктивного світу і процесів, які відбуваються в суспільстві та державі. Її суб'єктивність проявляється в тому, що вона формується у свідомості суб'єктів правотворчості та правореалізації.

Від цього залежить і ефективність конституційно-правової відповідальності як співвідношення між результатом її впливу на конституційно-правові відносини та метою, яка ставиться перед нею.

Категорія ефективності конституційно-правової відповідальності – складне, багатофакторне явище, що не одержало належного висвітлення у конституційно-правовій літературі з проблематики конституційно-правової відповідальності. Вважаємо, що доктринальне дослідження феномена взаємозв'язку між категоріями «мета конституційно-правової відповідальності» та «функції конституційно-правової відповідальності» у розрізі проблем ефективності конституційно-правової відповідальності, реалізації конституційного права в цілому, доцільно проводити в щільному взаємозв'язку з категоріями «гідність», «свобода», «демократія», «солідарність», «якість життя» тощо. Ці лексичні формули виконують соціально-оціночну функцію та покликані відбивати ступінь задоволення потреб і запитів людини, що не піддаються прямому кількісному виміру. До показників якості життя, його гідності відносять характер і зміст праці та дозвілля, задоволеність своїм приватним життям, ступінь задоволеності людини своїм станом як вільної особистості, суспільною та політичною активністю, спілкуванням, самовираженням і саморозвитком, ступінь комфорту в праці й у побуті, ступінь реалізації моральних цінностей. Сюди можна віднести і показники середньої тривалості життя громадян, рівня захворювань, зміни демографічної і соціальної структури населення тощо.

Доволі рельєфно така кореляція проявилася в умовах анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та її збройною інтервенцією на Сході України, спричинивши докорінні зміни не лише в зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України, а й стані конституційного правопорядку та конституційної законності у державі. Ілюстративно в цьому аспекті є й ситуація, обумовлена поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) та необхідністю забезпечення додаткових соціальних і економічних гарантій громадян.

Категорія ефективності конституційно-правової відповідальності пов'язана з ефективністю конституцієтворення та законотворення, конституційно-правового регулювання, рівнем конституційної правосвідомості та конституційної культури, станом конституційного правопорядку і законності тощо. Недосягнення мети конституційно-правової відповідальності свідчить про низьку ефективність конституційно-правової відповідальності, недосконалість організаційно-правових та процедурно-процесуальних механізмів її застосування.

Крім того, на показники ефективності конституційно-правової відповідальності впливають не лише соціально-економічна або політична ситуація в країні, а й моральний стан суспільства, рівень менталітету, дотримання громадського порядку тощо. Поза рамками складників механізму ефективності конституційно-правової відповідальності не повинні залишитися і такі показники, як середня заробітна плата, дохід на душу населення, тобто фінансово-економічні категорії, що потенційно впливають на рівень злочинності, продуктивності праці, чисельності населення тощо. Слід констатувати, що фінансово-економічний фактор істотно впливає на рівень не лише кримінальних або адміністративних правопорушень, а й стан конституційної деліктності, що особливо ілюстративно прослідковується під час виборчих кампаній.

Усе це підтверджує, що ефективність конституційно-правової відповідальності – категорія функціонально-цільова, тобто тісно пов'язана з її функціями та вимагає досягнення поставленої мети. Для конституційно-правової відповідальності важливий результат, який приводить до досягнення поставленої суспільно корисної мети. Отже, ефективна лише та конституційно-правової відповідальності, завдяки якій досягаються результати загальносуспільного і державного значення.

Сучасний підхід у дослідженні проблем ефективності конституційно-правової відповідальності має спрямовуватися не лише на концептуалізацію якоїсь конституційно або законодавчо змодельованої мети, а полягати у тому, що ефективністю слід вважати максимально безконфліктний стан конституційного життя людини, за якого її життя, гідність, права і основоположні свободи є найвищою конституційною цінністю, а також конституційний порядок у державі, за якого Конституція є верховним правом, а державна влада здійснюється на основі її поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Оптимальний ступінь конституційної конфліктності означає, що існуюче конституційне регулювання забезпечує необхідну і достатню міру свободи та демократії у державі.

До найважливіших умов підвищення ефективності конституційно-правової відповідальності можна віднести: підвищення рівня демократії, вирішення проблем конституційно-правового, політичного, економічного, соціального, культурного (духовного) розвитку суспільства і держави; становлення громадянського суспільства та правової держави; вдосконалення конституційного та галузевого законодавства; проблеми правозастосування та правореалізації; підвищення рівня конституційної правосвідомості, конституційної культури; стан конституційного правопорядку і конституційної законності тощо.

Висновки. Узагальнюючи доктринальні підходи, зроблені у теорії конституційного права⁵, можна зробити висновок, що цілям, завданням та функціям конституційно-правової відповідальності притаманні юридичні ознаки, які розкривають сутність і зміст цього виду юридичної відповідальності, її призначення у суспільстві та державі, а також місце у системі охорони Конституції та конституційного ладу.

Цілі, завдання та функції конституційно-правової відповідальності активним способом дії не лише цього виду юридичної відповідальності, а й Конституції та конституційного права в цілому (його принципів, завдань, функцій), що виражається у вирішенні конфліктних конституційних правовідносин, які є предметом конституційно-правового регулювання.

Спираючись на відповідні характеристики, функції конституційно-правової відповідальності доцільно визначати як основні нормативно закріплені та організаційно забезпечені напрями та види впливу конституційно-правової відповідальності на конституційно-правові відносини з метою охорони Конституції та належного виконання завдань, функцій і повноважень суб'єктів цих відносин, відновлення конституційного правопорядку, а також вирішення конституційних спорів між ними та подолання конституційних конфліктів.

Завдання конституційно-правової відповідальності становлять динамічне начало в здійсненні й розвитку її функцій, служать вдосконаленню, збагаченню їх змісту. Саме завдання зумовлюють наявність функцій конституційно-правової відповідальності, детермінують їх зміст та впливають на форми і методи її здійснення. Співвідношення між завданнями конституційно-правової відповідальності та її функціями визначається тим, що в межах тих чи інших функцій виділяються конкретні сфери або групи суспільних відносин, що потребують першочергової уваги, вказуються конкретні результати, які мають бути досягнуті в той чи інший період часу, комплекси різних конституційних заходів або процесуальних дій, які необхідно провести.

Категорія «мета конституційно-правової відповідальності» має більш загальний характер, ніж «функція конституційно-правової відповідальності». Це загальний стратегічний напрям здійснення (функціонування) конституційно-правової відповідальності, що охоплює всі чи більшість сфер або груп конституційно-правових відносин, є своєрідною очікуваною моделлю майбутніх результатів функціонування конституційно-правової відповідальності, маючи характер фундаментальних орієнтирів у діяльності уповноважених суб'єктів, спрямованої на захист конституційного законності та конституційного правопорядку.

Від правильного визначення мети та завдань конституційно-правової відповідальності залежать її функціональність та ефективність як співвідношення між результатом її впливу на конституційно-правові відносини та метою, що ставиться перед нею.

¹ Никифорова Н.В. Конституционно-правовая ответственность в правовых позициях Конституционного Суда Российской Федерации: проблемы реализации и развития: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Тюмень, 2009. С. 14–15.

² Иванова О.М. Основания, цели и задачи юридической ответственности: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Тамбов, 2009. С. 3, 6.

³ Там само. С. 6–7.

⁴ Савчин М.В. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. С. 15.

⁵ Гецько В.В. Функции конституционно-правовой ответственности народных депутатов и депутатов местных советов Украины. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. 2014. Volume 2, № 3. Р. 40–42; Кабанов П.А. Особенности карательной функции конституционной ответственности. *«Татищевские чтения: актуальные проблемы науки и практики»*. Актуальные проблемы юридической науки: материалы IX Международной науч.-практ. конференции. Тольятти: Изд-во Волжск. ун-та им. В.Н. Татищева, 2012, Ч. 1. С. 141–149; Кныш В.В. Теоретико-правовое исследование функций конституционно-правовой ответственности *Закон и Жизнь: Междунар. науч.-практ. правовой журнал «Leges et Vita»*. 2017. № 9/2. С. 69–73; Колотыркина С.И. Превентивная и регулятивная роль конституционной ответственности в общественных отношениях. *Труды института государства и права российской академии наук*. 2014. № 4. С. 5–14; Липинский Д.А. Функции конституционной ответственности как вида юридической ответственности государства, его органов и должностных лиц. *Публичная власть: проблемы реализации и ответственности*. Саратов: ГОУ ВПО «Саратов. гос. академия права», 2011. С. 161–192 та ін.

Резюме

Батанова Н.М. Мета, завдання та функції конституційно-правової відповідальності: питання ефективності реалізації.

У статті досліджуються деякі проблеми теорії функцій конституційно-правової відповідальності. Обґрунтовується взаємозв'язок між метою, завданнями та функціями конституційно-правової відповідальності, функціями Конституції, функціями конституційного права, функціями держави тощо.

Метою статті є концептуальне дослідження сутнісних і змістовних характеристик категорій «мета конституційно-правової відповідальності», «завдання конституційно-правової відповідальності» і «функції конституційно-правової відповідальності» як феноменів сучасного конституційного права. Показано синергетичний зв'язок між цими категоріями, доктринальне і практичне значення їх розуміння й розмежування. Формулюється визначення відповідних понять теорії конституційно-правової відповідальності.

Стверджується, що від правильного визначення мети та завдань конституційно-правової відповідальності залежать її функціональність та ефективність.

Ключові слова: конституційно-правова відповідальність, функції конституційно-правової відповідальності, функції конституційного права, конституційний конфлікт, конституційний лад.

Резюме

Батанова Н.Н. Цель, задачи и функции конституционно-правовой ответственности: вопросы эффективности реализации.

В статье исследуются некоторые проблемы теории функций конституционно-правовой ответственности. Обосновывается взаимосвязь между целью, задачами и функциями конституционно-правовой ответственности, функциями Конституции, функциями конституционного права, функциями государства и тому подобное.

Целью статьи является концептуальное исследование сущностных и содержательных характеристик категорий «цель конституционно-правовой ответственности», «задачи конституционно-правовой ответственности» и «функции конституционно-правовой ответственности» как феноменов современного конституционного права. Показана синергетическая связь между этими категориями, доктринальное и практическое значение их понимания и разграничения. Формулируется определение соответствующих понятий теории конституционно-правовой ответственности.

Утверждается, что от правильного определения целей и задач конституционно-правовой ответственности зависят ее функциональность и эффективность.

Ключевые слова: конституционно-правовая ответственность, функции конституционно-правовой ответственности, функции конституционного права, конституционный конфликт, конституционный строй.

Summary

Nataliia Batanova. Purpose, tasks and functions of constitutional and legal responsibility: questions of efficiency of realization.

In the article some problems of the theory of functions of constitutional and legal responsibility are researched. The relationship between the goals, objectives and functions of constitutional legal responsibility, the functions of the Constitution, the functions of constitutional law, the functions of the state and the like is substantiated.

Exploring the problems of constitutional and legal responsibility, it is necessary to proceed from a methodological position on understanding the functions of legal responsibility in general and the functions of constitutional and legal responsibility in particular, as an active way of constitutional and legal responsibility, directions and forms of its impact on public relationship, the content of this type of legal responsibility, its purpose in society and the state, as well as its place in the system of protection of the Constitution and the constitutional order.

Equally important in creating a holistic theory of the functions of constitutional responsibility is the consideration and relationship of the category “function of constitutional responsibility” and phenomena such as “objectives of constitutional responsibility”, “tasks of constitutional and legal responsibility” and “principles of constitutional and legal responsibility”. Certain theoretical differences in the definition of these essentially different and, at the same time, interconnected categories give rise to significant contradictions and conflicts in constitutional theory and legislative practice. They can be overcome only by creating a holistic system of concepts in which the concept of “function of constitutional and legal responsibility” will occupy a clearly defined place.

It is concluded that the concept of “functions of constitutional and legal responsibility”, on the one hand, and the concept of “functions of the Constitution”, “functions of constitutional law”, “functions of the state”, “functions of subjects of constitutional law”, on the other hand, are mutually related. Consequently, this issue of scientific research is relevant and practically significant both in terms of the theory of constitutional law and its institutions, primarily the theory of constitutional and legal responsibility, and the applied aspect, primarily in the context of formation and implementation of legal personality of subjects in constitutional and legal relationship, first of all, bodies and officials of state power and local self-government.

It is argued that its functionality and effectiveness depend on the correct definition of the goals and objectives of constitutional responsibility.

Key words: constitutional and legal responsibility; functions of constitutional and legal responsibility; functions of constitutional law; constitutional conflict; constitutional order.